

Nap aranya, Hold ezüstje

Élt egyszer egy nagyhatalmú király, kinek a birodalma nagyobb volt, mint amit a Nap reggeltől estéig, a Hold estétől reggelig bejár. Palotája a főváros feletti fennsíkon terpeszkedett. Minden égtáj felé arannyal borított kapuk nyíltak, az eget pedig ezüsttel fedett tornyok és kupolák ostromolták. Gazdag volt az ország és gazdag volt a város, de a palota kincseiről fogalma sem volt az egyszerű földi halandóknak. Falain belül nyoma sem volt csúfnak, torznak vagy hibásnak, kertjeiben a föld legkülönlegesebb növényei nyújtottak árnyékot, ligeteiben szelídített vadállatok gyönyörködtették a sétálókat, díszesen faragott szökőkútjaiból kristálytisza víz vagy bódító bor szökött az ég felé.

A királynak egyetlen leánya volt, akiről a birodalom minden költője próbált verset írni, de hiába: emberi szó nem festhette le a gyönyörűségét. A királykisasszony gondtalanul élt csillogó palotában, egyetlen napra sem hagyta el a földi édent. Szolgák hada leste a gondolatait, de ő legszívesebben magában sétálgatott a palota végtelen folyosóin vagy zegzugos kertjében, pórázon vezetve hatalmas és különleges gyíkját. A félelmetes hulló a kiráylány szobájának küszöbén aludt. Senki rossz gondolattal nem közeledhetett a kisasszonyhoz, mert a gyík túéles fogai, erős harapása soha nem múlt sebeket ígértek. A szolgák suttozták, hogy alkalomadtán, a gránátalmaliget árnyas fáin alatt a királykisasszony még beszélgetett is a gyíkkal, de ezt persze nem hitte el senki, hiszen a szolgák feje még a legtokéletesebb birodalom leghatalmasabb királyának palotájában is kelekótya, nyelvük pedig hamari.

Az öreg király egy napon elhatározta, hogy férjhez adja a lányát. Ám a királykisasszony egy gránátalmakerti séta után kijelentette, hogy csak ahhoz hajlandó hozzámenni, aki elhozza neki a Nap aranyát és a Hold ezüstjét, hiszen, ahogy egy régi jóvendölés megírta, aki azoknak a birtokában van, örökké olyan káprázatos lesz, mint a Nap, és mindig megújul majd, mint a Hold. A király futárokat küldött hát szerte a birodalomba, hogy a leány kívánsága kihirdetessék. Meg is tudta mindenki, még az utolsó falu utolsó koldusa is. Elindult a birodalom összes valamirevaló nemes ifjúja, délceg legénye, szegény ördöge a Nap és a Hold birodalmába, de hiába ostromolták az eget hatalmas létrákkal, hiába építettek felhőkbe vesző tornyokat, senki sem érte el a legmagasabb égi szférát: senki nem volt képes elhozni a Nap aranyát és a Hold ezüstjét a kiráylánynak.

A birodalom legszélén, ahol az égi és a földi vizek összeérnek, élt három fivér. Csónakjukon bejárták az alsó és a felső tengereket, így hálójukba akadt bőven hal, polip, fellegfoszlány is. Nagyritkán elvitték a zsákmányt a legközelebbi falu piacára, néhanapján meg hozzájuk állított be egy-egy kereskedő sózott halért, pácolt polipkarért, fellegkönnyekért. Elérkezett a kiráylány kívánságának híre a fivérek portájára is. A legnagyobbik egy sóhajtásnyit sem várt, evezőt kapott a kezébe, és meg sem állott a Nap és a Hold udvaráig. A Nap éppen égi útját járta, a fiú tehát alázatosan köszöntötte a hatalmas csarnokban trónoló Holdat, és így szólt neki:

– Fényes Hold, kérlek, add nekem az összes ezüstödet és a Nap minden aranyát. Királyunk leánya ahhoz megy feleségül, aki a lába elé teszi e kincseket. Én feleveztem

az udvarotokba, nem törődve a szférák határának veszélyeivel – ne tagadd hát meg tőlem a kérésemet!

A Hold nyájas mosollyal bólintott, elővett egy szelencét, kinyitotta, és két intéssel a piciny dobozba gyűjtötte a világból a Hold összes ezüstjét és a Nap összes aranyát. Majd rácsukta a fedelet, és komoly szóval így szólt a legidősebb fivérhez:

– Nem tagadhatom meg kérésedet, mert aki képes átlépni az ég határát, érdemes arra, hogy kívánságát teljesítsük. Ebbe a dobozkába gyűjtöttem hát az összes ezüstjét a Holdnak és az összes aranyát a Napnak. Tudnod kell azonban, hogy ez a kérés oktan és gonosz: nincs többé szürke csillogás a holdas éjeken, nincs aranyló déli verőfény. Vidd hát a világ legnagyobb kincseit a palotába, de jól vigyázz: a dobozkat csak a királynő nyithatja ki, senki más: ha nem fogadod meg a szavam, keserű halállal lakolsz!

A legidősebb fivér boldogan szállt vissza a csónakjába. Mire levezett a földi vizekhez, leszállt az éj, de eszébe sem volt pihenni, azonnal elindult a királyi város felé. Egy sötét erdőn keresztül vezetett az útja. Vakon botorkált előre, mert a telihold nem világította be az ösvényt. A holdsugár nem csillant meg a fák hófehér kérgén, és az éjszakai állatok nem neszezték az ezüst félhomályban. Halott és rideg volt a világ.

„Nem lehet, hogy a királynő kénye-kedve miatt ilyen árva legyen éjjelente minden” – gondolta, és feledve a Hold figyelmeztetését, kinyitotta a szelencét. A dobozból kiszabaduló arany és ezüst azonban olyan forró volt, hogy azonnal porrá égette őt – nem maradt belőle más, csak pár megszenesedett ruhafoszlány. Az erdőbe viszont visszatért az élet és a holdfény.

Telt-múlt az idő, s mivel nem érkezett hír a legidősebb testvéréről, a középső is útnak eredt. Ő is eljutott a Nap és a Hold udvarába, a Hold neki is feljánylotta a szelencét, és őt is figyelmeztette, hogy csak a királynő nyithatja ki azt. A középső fivér is az éj közepén ért vissza a földre, és ő is megrettent a fénytelen éjszaka halott csöndjén, de állhatatosan ment, egyre csak ment a királyi város felé. Ám amikor felvirradt a reggel, a napfény nem aranyozta be vidám kedvvel a hajnalt. A mező színei megfakultak, az ég kékje elhalványodott, az állatok és az emberek leszegett fejfel gubbasztottak a vackukon.

„Nem lehet, hogy a királynő kénye-kedve miatt nap mint nap ilyen halott legyen a világ” – gondolta a középső testvér, és feledve a Hold figyelmeztetését, ő is kinyitotta a dobozkat. Porrá is hamvadt, ugyanúgy, mint a bátyja, de a világ újra régi erejében ragyogott.

Néhány hét múlva útra kelt a legkisebb fiú is. Udvarias mosollyal köszöntötte a Holdat, átvette tőle a szelencét, és megígérte, hogy semmiképpen nem nyitja ki. És ígétét be is tartotta: hiába rettegett az ezüstárnyékok nélküli éjszakákban, hiába borzadt a fakó nappalok során, csak ment, ment kilenc nap és kilenc éjjel: és amikor szíve elgyengült a halott éjjelek vagy a színtelen nappalok miatt, csak maga elé idézte a királynő gyönyörű arcát.

A tizedik nap reggelére halálosan kimerülve végre megérkezett a palotába. A gyönyörű épület aranykapui sápadtan szomorkodtak, ezüsttoronyai és kupolái szürkén meredeztek a vigasztalan, ólomszínű ég felé. Az udvari nép kedvetlenül tette a dolgát, csak a világszép királynő várakozott izgatottan: ő pontosan tudta, mit jelent a világ hirtelen színtelensége. Épp kedvenc gránátalmafája alatt üldögélt, és szere-

tett óriásgyíkját kényeztette válogatott finomságokkal. Alig hitt a szemének, amikor az udvarmester a színe elé vezette a szakadt ruhájú, csonttá soványodott alakot, és az elmondta, mi járban van. Valahogy hősiesebbnek, magasztosabbnak képzelte majdani jövődöbelijét. Ennek ellenére egy bájos mosollyal jutalmazta a hőst, majd mohón a szelencéért nyúlt. Ám amikor kinyitotta, pontosan ugyanúgy járt, mint a legidősebb és a középső testvér. A színek és az élet visszatért a világba, de a leány gyönyörű alakja, mézsárga hajkoronája, bőrének halovány simasága egy szemvillanás alatt marék hamuvá oszlott. S nem csak ő égett porrá: vele pusztult hatalmas gyíkja is. Egy szolgáló, aki a gránátalmafák mögül lesekedett, tisztán hallotta, hogy a gyík utolsó sóhajtásával még megátkozta a legkisebb fiút, de nem tudta már elmondani a nagy hírt senkinek: a rémes látványtól örökre elakadt a szava.

Az udvarmester észvesztve rohant a királyhoz, a legkisebb testvér pedig lélekszakadva futásnak eredt. A palota lakói először azt sem tudták, mihez kapjanak réműletükben: a hölgyek sikítottak vagy aléltan rogytak össze, az udvaroncok kétségbeesetten szaladtak a királyhoz, a katonák a fegyverűkhöz kaptak, és a fiú nyomába indultak, de hiába keresték, soha többé nem találták meg.

A legkisebb fiú fejvesztve rohant ki a palotából, rohant, rohant három nap és három éjjel, egészen addig, amíg haza nem ért. Ott azonnal a csónakjába szállt, és elindult fel, az égi vizekre, hogy számonkérje a testvérei és a királylány halálát a Holdon és a Napon, de képtelen volt átjutni a horizont láthatatlan határán. Addig ostromolta az égboltot, míg nem a csónakja darabokra tört, ő maga pedig a hullámokba veszett. Ám lelke ezután sem lelt nyugalmat: néha dühös orkánként, máskor állhatatos szellőként próbál a Nap és a Hold udvarába jutni. Ám ha bármely oktan halandó megközelíti az égi szféra kristályhatárát, hatalmas vihart korbácsolva űzi el az égbolt közeléből.

A kertész menyasszonya

Távoli völgyben bújt meg a palota, s körülötte a kert. Tágas volt, mégis otthonos, buja, de rendezett. Három oldalról hegyek és erdők ölelték, amelyek az orkánokat könnyű szellővé, a zivatarokat áztató esővé szelídítették. Délről végeleáthatatlan mező határolta, hullámmzó, örökzöld virágtenger, azon túl a folyó, aztán a város.

A kert ura csak nagy néha toppant be a mindentől távol eső édenkertbe. Napjait a réten és a folyón túl, a messzi városban töltötte, kincsekkel, fegyverrel és titkokkal kereskedett. Akkor érkezett eldugott palotájába, ha tökéletes magányra vágyott, vagy ha el akarta kápráztatni valamelyik üzletfelét. Ilyenkor zene szólt a termekben, apró mécsesek világítottak a kert fainak hófehér törzsein, és gyöngyözve szökkentek a magasba a díszkutak vízsugarai. De hétköznapokon nem élt ott más, csak négy szolgáló: egy öreg kertész a síheder fiával, egy korán özvegyiségre jutott szakácsnő és egy vézna, sápadt szobalány.

Egy alkalommal az uraság egyedül érkezett díszes kocsiján. Egy ormóttan ládát emelt le a saroglyáról, aztán magához fűtlyentette a kertész fiát. A legény majd megszakadt, mert egészen a kert széléig kellett cipelnie a dobozt, oda, ahol az embermagasságú virágokat csupán egy alacsony kerítés választotta el a mezőtől.

– Itt jó helyük lesz – sóhajtott elégedetten az úr, és megemelte a doboz egyik oldalát. Fekete, zümmögő felhő repült ki, ahogy kinyílt az út a szabadság felé. – Különleges méhek ezek. A te tiszted lesz gondozni őket, te felelsz azért, hogy semmiben ne szenvedjenek hiányt.

Könyveket is kapott a kertész fia, amiből kitanulhatta a méhészet minden csínját-bínját. Ezután már alig segített apjának a munkában. Naphosszat a méhkas vigyázta, s amikor más tennivalója nem akadt, leheveredett a kaptár mellé, és hallgatta, ahogy a méhek távoli vidékek szépségét, ismeretlen mezők emlékeit szövik zümmögésük szövetébe.

A vakarcs szobalány is kitelepedett hozzá néhanap. Együtt nézték, hogyan repülnek messze, a végtelen rét felé az apró rovarok, aztán hogyan térnek vissza, virággal és nektárral megrakodva. Egyre többször álmodoztak arról, hogy egyszer ők is elmennek a gyönyörű kertből, át a mezőn, a folyón túlra, és soha, de soha többé nem térnek vissza.

Az ifjú kertész olyan ügyesen gondozta a méheket, mintha nem csak az apja, de még a nagyapja apja is a szárnyas apróságokkal dolgozott volna. A méhcsalád egyre nagyobb volt, a kaptárban pedig egyre zajosabb a sürgés-forgás. Lassan kevés lett a hely a rajnak. A dolgozók, ahogy évmilliók óta mindig, felkészültek, hogy egy új királynőt neveljenek ki, aki majd kirepül a méhcsalád egy részével. A kertészfiú észrevette a készülődést, és mindent megtett azért, hogy a fiatal méhkirálynő semmiben ne szenvedjen hiányt. A cselédlányka pedig ámuló, kerek szemmel figyelte az ifjút.

De nem csak ő. Titkon szakácsné is évek óta méregette a kertész siheder fiát, várva, hogy legénysorba érjen. Erős, nyugodt szavú, gondolta, és nem sokat tud a világról. Jobb férjet keresve sem találna. Nem csoda hát, hogy egyre ferdebb szemmel nézte a két fiatait. Egy vacsora után pedig félrevonta az öreg kertészt.

– Férfivá lett a fiad, apó – mondta hízelt mosollyal –, ideje lenne asszonyt találnod neki.

– Én is így gondolom – bólogatott az öreg. – De úgy látom, ő már megtalálta a választottját.

– Csak nem arra a kis vakarékra gondolsz? – csapta az asztalra a mosogatórongyot a szakácsnő. – Arra a penészvirágra? Arra a váltott gyerekre? Se apja, se anyja, az is lehet, hogy az erdei népek küldték, hogy bajt hozzon az emberekre!

A vén kertész csak legyintett, aztán indult a dolgára. De a szakácsnő nem hagyta annyiban. Egyre többet legyeskedett a kertész fia körül, a kis cselédlányt űzte, abajgatta, nem hagyott nyugtot neki egy percre sem. Ám hiába mesterkedett, a fiú meg a lány így is minden szabad percüket együtt töltötték a méhkas mellett, ott, ahol véget ért az árnyas kert, és elkezdődött a nagyvilág. S amikor a szakácsnő látta, hogy hiába minden mosoly, hiába teszi a legjobb falatokat a fiú elé, az észre sem veszi a bájait, rá sem hederít a női praktikákra, viszont a kis vakarcsot egyre melább szemmel lesi, az öreg kertésznek kezdett duruzsolni.

– Elveszi a fiadat az a cafka! Meglásd, elviszi innen, el a kertből, a réten túlra, a folyón túlra, el a városba, a nagyvilágba! Itt maradsz vénségedre egyedül, de arra ne várj, hogy akkor a gondodat viselem majd. Apámként szeretnélek, ha az apósom lennél, de ha annyi eszed sincs, hogy jól házasítsd ki a fiad, akkor megérdemled a keserű öregséget.

A vén kertész eleinte csak nevetett, de a gonosz szavak lassanként megmérgezték a szívét. Egy napon aztán kerek perec megmondta a fiának, hogy feleségül kell vennie a szakácsnőt. Az ifjú előbb ellenkezett, aztán fenyegetőzött, de hiába, az apja elméjét már pókhálásra fonták a szakácsnő ármányai. És az ifjú kertész egyre kevesebbet mehetett a kert végébe, a méhek döngicsélését hallgatni.

A kis vakarcs cselédnek viszont ez a hely volt az utolsó menedéke. Hosszú délutánokat töltött a kaptár oldalában, és egyszer csak észrevette, hogy a monoton döngicsélésben száz és száz hang van még, és minden hangnak értelme van külön-külön. A leány megértette a méhek beszédét.

– Mégiscsak igaza lehet annak a trampoline nőszemélynek – nevetett szomorkásan –, talán tényleg az erdei nép tett az emberek küszöbére kiskoromban.

Hátrádólt a fűben, s mert jobb dolga nem volt, hallgatta tovább a zümmögést. Egy idő után meg tudta különböztetni a hangokat: másképp zümmögött az öreg méhkirálynő és az ifjú, máshogy dongtak a dolgozók, máshogy döngicséltek a herék.

– Előbb vagy utóbb választanod kell! – ripakodott rá az agg királynő az ifjúra. – Hogy új családot alapíts, férjet kell választanod.

– Ezek közül? – kényeskedett az ifjú méhkisasszony. – Lusták, gondatlanok, és még bűdösek is. Miért nem választhatom a kertészlegényt? Ő gondoskodott rólam! Ennyit sem ér, hogy királynő vagyok? Hát nem csábíthatok el bárkit a világon?

– Ostoba csitri! – csattant fel az öreg királynő. – Hiszen ő egy ember! Hogyan akarod elcsábítani? Honnan szereznel embertestet magadnak?

A vakarcs szolgáló azt sem tudta, sírjon vagy nevéssen.

– Ó, hát már a méhkirálynő is az én szeretőmet akarja?

Aztán egyszerre eszébe jutott valami. Felpattant a fűből, és meg sem állt a fiatal kertész ablakáig.

Aznap este a kis cseléd lány nem jelent meg a vacsoránál. De úgy tűnt, nem hiányzik senkinek. Az ifjú kertész gálánsan kedves volt a szakácsnővel, az apjával pedig ugyanolyan szeretetteljes és tisztelettudó, mint annak előtte.

– Belátom, oktalanság volt tiltakoznom a tervek ellen – mondta a fiú, miután lehajtotta az utolsó korty bort. – Legjobb lesz, ha mielőbb kitűzzük az esküvő időpontját!

És amíg a palota konyhájában újabb palackot bontott meg a szakácsnő, a cseléd lány a holdfényes ég alatt a méhkas mellett ült. Csendesen zümmögött, úgy, hogy csak az értsé, akihez a szava szól... és nemsokára megjelent a kaptár ajtajában az ifjú méhkirálynő. S másnap, amikor az ifjú kertész a méhkas felé került, rengeteg elhullott méhet látott körös-körül.

Néhány nap múlva csendes esküvőre készültek a palota lakói. Még a kis cseléd lány is megbékélni látszott: kitakarította a legelegánsabb szobát, felterítette a legfinomabb porcelánt. Az ünnepi vacsora készítését is átvállalta: a szakácsnőnek más dolga sem volt, mint hogy csinósítsa magát. Aztán, mikor a pap megérkezett, félrevonta a felcicomázott arát.

– Jól sejtetted, váltott gyermek vagyok. De mert többnyire jó voltál velem, meg akarlak ajándékozni, mielőtt visszatérek az enyéim közé. A kert végében, ott, ahol a leghatalmasabb fehér virágok nyílnak, elrejtettem egy szelencét. Olyan kence van benne, amely megállítja az idő múlását. Ifjú férjed így lassanként utoléri korod, sőt, egy idő után te leszel a friss, a kívánatos. Húsod kemény marad, a bőrod sima.

A szakácsnő megköszönni is elfelejtette az ajándékot: ész nélkül szaladt a kert végébe. Meg is találta a dobozt az embermagas virágok tövében, ám ahogy mohón kinyitotta, ezer dühös méh szabadult ki belőle. A nőre támadtak, és önnön életüket nem féltve csípték, szúrták, ahol érték. A szakácsnő sikoltozása vérfagyasztó volt, és hangos, de senki nem hallotta: a pap, az öreg kertész és a fia a pince mélyén épp az alkalomhoz illő bort próbálta kiválasztani, a kis cselédlány pedig a szobájában öltözködött, mégpedig hófehérbe, és olyan vígan énekelt közben, mint soha annak előtte. Aztán lassan elhalt a sikoltozás, és a szakácsnő teste élettelenül feküdt a virágok tövében.

– Hívjátok a hangyákat – adta ki a parancsot az ifjú méhkirálynő. A föld pedig mintha megmozdult volna. Apró fekete rovarok bújtak elő tízezerszám, és pár szemvillanás alatt csontig csupaszították a néhai szakácsnő testét.

– Jöhetnek a dolgozók – hangzott az új parancs, és temérdek méh repült a csontváz felé. Méhviaszt hoztak, s hihetetlen gyorsasággal új testet formáltak-tapasztottak a csontok köré. Mikor már a fej, az arc, a haj is készen volt, a méhkirálynő betelepedett a viaszbáb koponyájába, szolgálai pedig saját testükből alkottak neki ünnepi ruhát.

A palotában közben minden készen állt a szertartásra, csak az örömapa bóbiskolt az asztalnál. Egy ideig még szólongatta a menyasszonyt, de az újabb és újabb áldomások, amiket a fia minduntalan a hófehér abrosz alá öntött, ő viszont rendre kiivott, elvették az eszét. A sok bortól végül álltában elájult, még jó, hogy a cselédlány idejében alá tolt egy széket.

Az ünnepi asztalon tucatnyi gyertya szikrázott. Bár a pap nyelve már alig forgott, az ifjú pár reszkető örömmel várta az áldást. Ám mielőtt a boldogító szavak elhangoztak volna, kinyílt az ajtó, és belibegett rajta a viaszasszonnyá lett méhkirálynő.

– A kertészlegény az enyém – jelentette ki ellenmondást nem tűrve. – Enyém a halál jogán, a vér jogán!

A pap ijedtében elájult, és a legény arca is hamuszürkére váltott. Ám a leányon nyoma sem volt a félelemnek. Felkapott egy gyertyatartót, és a lebegő, négykezű rémalakhoz vágta. A zizegő menyasszonyi ruha milliányi apró méhe szétrebbent, aztán fekete felhővé állt össze. A viasztest lángra kapott, olvadni kezdett, s egy szemvillanás alatt lángolta a damasztterítő, égtek a szőnyegek, a függönyök is.

– Meneküljünk! – kiáltott a leány. A fiú még megpróbálta felemelni ajult apját, de amikor egy lángoló drapéria az ernyedtestre zuhant, feladta, és a leány után futott, ki a palotából. Már a kert végében jártak, mikor egy pillanatra megpihentek. A vakarcs szolgáló komoran nézett vissza az égő palotára, a kertészlegény pedig zokogva emlegette apját. Ám nem sokáig álldogálhattak. A lángok közül egy rémalak emelkedett ki, egy ezer szárnyon repülő csontváz. Egyenesen a pár felé tartott. A megvadult, megpörköldött rajt fúriaként vezette a megcsalt méhkirálynő.

– A folyóhoz! – kiáltotta a lány, és a két fiatal észvesztve rohant a holdfényes, hullámozó fűű réten át. Utánuk démonként repült a méhek serege: ezer szárny zizegett, száz csont csattogott.

– Ha eldobja a csontvázat, utolér, és végünk – kapkodta a levegőt a fiú.

– Ha eldobja a csontvázat, soha nem szerez magának újabb testet – lihegett a lány. – Ha elérünk a folyóig, nem árthat nekünk!

És a két ifjú lélekszakadva rohant a réten át a folyó, a város, a nagyvilág felé.

Másnap reggel a palota ura hatlovas hintón, népes vendégsereggel érkezett. A díszes kapu tárva-nyitva állt, s az uraság kétségbeesve látta, hogy gyönyörű hajléka porig égett. Senki nem érthette, hogy üthetett ki a palotában ilyen heves tűz, ahogy azt sem, mit keresett a legszebb szobában az öreg kertész és egy ismeretlen csuhás. A szakácsnét nem találták sem élve, sem holtan, viszont néhány nap múlva egy csontvázat fedeztek fel, nem messze a folyóparttól. Az uraságot csak az vigasztalta, hogy legalább messzi földről szerzett méhkaptárjának nem esett baja: a dolgozók semmivel nem törődve hordták a mézet a kasba, mintha új királynőt próbálnának kinevelni.

A kertészfiúról és a vakarcs leányról pedig soha senki nem hallott többet.

